



Godsdienst en humanistisch vormingsonderwijs

Onderzoek naar huidig lesaanbod en verwachte vraag

Eindrapport

Een onderzoek in opdracht van het Ministerie van OCW

drs. E.K. van Aarsen
drs. R.G.H. Hoffius
drs. B. Verberne

Projectnummer: B3314

Leiden, 7 juni 2007

De verantwoordelijkheid voor de inhoud berust bij Research voor Beleid. Het gebruik van cijfers en/of teksten als toelichting of ondersteuning in artikelen, scripties en boeken is toegestaan mits de bron duidelijk wordt vermeld. Vermenigvuldigen en/of openbaarmaking in welke vorm ook, alsmede opslag in een retrieval system, is uitsluitend toegestaan na schriftelijke toestemming van Research voor Beleid. Research voor Beleid aanvaardt geen aansprakelijkheid voor drukfouten en/of andere onvolkomenheden.

Voorwoord

Onderhavige rapportage doet verslag van onderzoek dat Research voor Beleid, in opdracht van het Ministerie van OCW, heeft uitgevoerd naar het lesaanbod van en behoefte aan Godsdienst- en Humanistisch vormingsonderwijs op openbare basisscholen.

Voor dit onderzoek zijn schooldirecteuren en ouderleden van de medezeggenschapsraden van alle Nederlandse openbare basisscholen benaderd voor deelname. Op deze plaats willen wij alle respondenten bedanken voor hun bereidheid tot deelname aan het onderzoek. Tevens willen wij de betrokken organisaties bedanken voor hun aanwijzingen op de vragenlijsten en hun responsverhogende acties.

Het onderzoek is uitgevoerd door Eelco van Aarsen, Bastiaan Verberne, en ondergetekende onder begeleiding van de heer H. Bessembinders vanuit het Ministerie van OCW en met advisering van de samenwerkende organisaties op het gebied van Godsdienstig en Humanistisch Vormingsonderwijs.

Rob Hoffius
Projectleider Onderwijs

Inhoudsopgave

| | |
|--|----|
| Belangrijkste bevindingen | 7 |
| 1 Inleiding | 9 |
| 1.1 Achtergrond | 9 |
| 1.2 Doelstelling van het onderzoek | 10 |
| 1.3 Onderzoeksopzet in het kort | 10 |
| 2 Huidige lesaanbod van G/hvo | 11 |
| 2.1 Non-respons analyse | 11 |
| 2.2 Deelnemers | 11 |
| 2.3 Richtingen | 12 |
| 2.4 Tijdsduur | 13 |
| 2.5 Communicatie over G/hvo | 13 |
| 2.6 Mening van schoolleiders over G/hvo | 15 |
| 3 Vraag waarin momenteel niet in wordt voorzien | 17 |
| 3.1 Inleiding | 17 |
| 3.2 Typering van de vraag waarin niet wordt voorzien | 17 |
| 3.3 Redenen en oorzaken voor het ontbreken van de mogelijkheid van G/hvo | 18 |
| 3.4 Richtingen waarvoor niet wordt voorzien in de vraag | 18 |
| 3.5 Korte termijnprognose | 19 |
| 4 Toekomstverwachting van schoolleiders | 21 |
| 4.1 Verwachte effect op het aantal beschikbare docenten | 21 |
| 4.2 Verwachte effect op de kwaliteit van de docenten | 21 |
| 4.3 Plafond | 22 |
| Bijlagen | |
| 1 Onderzoeksopzet en responsverantwoording | 23 |
| 2 Aannames en rekenregels | 25 |
| 3 Vragenlijst Directeur | 27 |
| 4 Vragenlijst Medezeggenschapsraad | 35 |

Belangrijkste bevindingen

Omschrijving van het onderzoek

In opdracht van het Ministerie van OCW heeft Research voor Beleid onderzoek uitgevoerd naar het huidige lesaanbod van Godsdienstig vormingsonderwijs en Humanistisch vormingsonderwijs (G/hvo) en de toekomstige vraag hiernaar. In dit onderzoek zijn directeurs van alle openbare basisscholen en ouders uit de medezeggenschapsraden van deze scholen benaderd voor deelname aan twee afzonderlijke enquêtes. Aan het onderzoek namen directeurs van 46% van de openbare basisscholen deel. Op 16% van de scholen deden één of twee MR-leden (ouders) mee. De resultaten zijn gewogen waardoor een representatief beeld ontstaat voor alle openbare basisscholen in Nederland. Hieronder presenteren wij de belangrijkste bevindingen uit het onderzoek.

Huidig lesaanbod van G/hvo

Op circa 56% van de Nederlandse openbare basisscholen wordt G/hvo gegeven. In totaal maken momenteel binnen het openbare basisonderwijs jaarlijks zo'n 73 duizend leerlingen gebruik van G/hvo. Dit komt neer op ongeveer 15% van alle leerlingen in het openbaar basisonderwijs.

Op 37% van de openbare basisscholen wordt Protestants-Christelijk vormingsonderwijs verzorgd, op 28% van de scholen wordt het Humanisme gedoceerd. Op 10% van de scholen wordt Rooms-katholiek GVO gegeven, en op 4% Islamitisch GVO. Op 9% van de scholen worden (ook) andere richtingen gedoceerd.

Voor leerlingen die lessen G/hvo volgen, bedraagt de totale lesduur van dit onderwijs jaarlijks gemiddeld 28 uur op een schooljaar van 40 weken. Dit komt overeen met gemiddeld bijna 45 minuten per week.

Behoefte waarin momenteel niet wordt voorzien

Op bijna 30% van de openbare basisscholen is vraag naar G/hvo waarin momenteel niet (volledig) wordt voorzien. Deze behoefte betreft met name Humanistisch vormingsonderwijs (19%).

De belangrijkste oorzaak voor het niet kunnen voorzien in bestaande behoeften is een gebrek aan docenten.

Indien op korte termijn in alle behoeften kan worden voorzien, wordt een toename geschat van de huidige 73 duizend tot 77-79 duizend leerlingen. Een stijging in het aantal gegeven lessen G/hvo per leerling wordt op basis van dit onderzoek niet verwacht.

Toekomstverwachting

Van de schoolleiders verwacht bijna de helft (48%) een toename van het aantal docenten dat bereid en in staat is G/hvo lessen op de school te verzorgen, als gevolg van rijksbekostiging en de Wet BIO. 30% verwacht dat dit zal leiden tot extra vraag van ouders. Meer dan de helft van de schoolleiders (56%) verwacht in deze omstandigheid een verbetering van de kwaliteit van docenten G/hvo. 36% verwacht dat dit zal leiden tot extra vraag naar G/hvo van ouders.

Op grond hiervan verwachten wij dat op middellange tot lange termijn de behoefte aan G/hvo nog verder zal toenemen.

Plafond

Op verzoek van de opdrachtgever hebben wij op basis van de door ons verzamelde gegevens een "plafond" berekend van het *maximale aantal leerlingen* dat in de toekomst gebruik zou kunnen maken van G/hvo. Dit om te kunnen bepalen welke kostenpost het Ministerie maximaal zou kunnen hebben bij financiering van G/hvo. Op basis van logische aannames¹ schatten wij dit plafond op 105 duizend leerlingen, met een maximum van 30 uur per jaar per leerling. Deze getallen moet met nadruk gezien worden als een plafondschatting en niet als een (lange termijn) toekomstverwachting.

¹ De overige omstandigheden gelijkblijvend.

1 Inleiding

1.1 Achtergrond

Het Nederlands openbaar onderwijs heeft een actief pluriforme opdracht. Het Nederlandse openbaar onderwijs is niet gegrondvest op een anti-godsdienstige of absoluut neutrale doelstelling. Er is dan ook geen strikte scheiding aangebracht tussen openbaar onderwijs en godsdienst, waardoor het geven van godsdienstonderwijs en levensbeschouwelijk onderwijs binnen de muren van de openbare school in Nederland is toegestaan¹.

Niet alleen is het geven van dit onderwijs toegestaan, binnen het Nederlandse openbaar basisonderwijs zijn scholen verplicht godsdienstonderwijs en levensbeschouwelijk vormingsonderwijs (G/hvo) te faciliteren als ouders daarom vragen. De basisschool treedt bij G/hvo op als 'gastheer'. Dat wil zeggen dat de school de faciliteiten biedt (een geschikt lokaal, verlicht en verwarmd), maar zelf inhoudelijk geen zorg draagt voor het gegeven onderwijs. De inhoud van de lessen valt onder de verantwoordelijkheid van godsdienstige en levensbeschouwelijke organisaties² waar de betreffende docent mee verbonden is of door is aangewezen.

Deelname aan G/hvo is voor leerlingen niet verplicht. Voor leerlingen die niet aan de lessen deelnemen stelt de school een vervangend programma op in de tijd waarin de les(sen) G/hvo worden verzorgd. Per jaar mag een school (maximaal) 120 uur van de lessen G/hvo meetellen voor het verplichte (minimum) aantal lessen.

Naast het faciliteren van het G/hvo zijn openbare basisscholen verplicht zelf het vak Geestelijke Stromingen in het lespakket op te nemen. G/hvo onderscheidt zich nadrukkelijk van het door de scholen zelf verzorgde vakgebied Geestelijke Stromingen. Hieronder noemen wij enkele in het oog springende verschillen:

| Godsdienstonderwijs en levensbeschouwelijk Vormingsonderwijs | Geestelijke stromingen |
|---|---|
| <ul style="list-style-type: none">• Op verzoek van ouders voor hun eigen kind• Geen onderdeel kerndoelen• Tot nu toe geen bekostiging door Rijksoverheid (maar de 'zendende instantie' ontvang soms subsidie van de gemeente)• Onder verantwoordelijkheid van godsdienstige en levensbeschouwelijke organisaties• Mogelijkheid tot doceren één Godsdienst/levensbeschouwelijke visie (docent mag de eigen overtuiging uitdragen)• Godsdienst/Humanisme behandeld als overtuiging | <ul style="list-style-type: none">• Verplicht voor elke leerling• Onderdeel kerndoelen• Valt onder reguliere (lumpsum)bekostiging door Rijksoverheid• Onder verantwoordelijkheid van de school / het bestuur• Aandacht voor meerdere stromingen (objectiviteit verwacht van docent)• Behandeling van Godsdienst als verschijnsel |

¹ Zie o.a.: "*Dienstverband, godsdienst en de openbare school*". Onderwijsraad, 2006.

² zendende genootschappen of genootschappen op geestelijke grondslag, zoals omschreven in artikel 50 en 51 WPO.

Amendement Kraneveldt en motie De Vries

Door het in 2004 in de Tweede Kamer aangenomen amendement Kraneveldt¹ geldt de Wet op de Beroepen in het onderwijs (Wet BIO) niet alleen voor onderwijsgevend personeel met een reguliere aanstelling, maar is deze wet ook van toepassing voor docenten G/hvo. Dit houdt -kort gezegd- in dat ook docenten G/hvo wettelijk verplicht zijn over bepaalde bekwaamheden te beschikken en voortdurend aandacht te besteden aan het vergroten en bijhouden van hun bekwaamheden.

De lessen G/hvo worden tot nu toe niet landelijk bekostigd; de zendende instantie bekostigt dit onderwijs zelf uit eigen middelen; regelmatig betreft het (gedeeltelijk) vrijwilligerswerk tegen (soms) een kleine vergoeding. In sommige gemeenten ontvangen zendende instanties subsidie van de gemeente voor de uitvoering van G/hvo. Deze gemeentelijke subsidies nemen de laatste jaren echter af.

In oktober 2006 heeft de Tweede Kamer zich via de motie De Vries² uitgesproken voor een vorm van rijksbekostiging voor G/hvo. Rijksfinanciering zal de godsdienstige en levensbeschouwelijke organisaties beter in staat stellen een aanbod voor G/hvo te verzorgen. De betaling van leraren is dan (beter) gegarandeerd en er is (meer) ruimte voor de verbetering van de kwaliteit van het onderwijs.

1.2 Doelstelling van het onderzoek

De financiële consequenties van Rijksbekostiging van het G/hvo zijn vooralsnog onduidelijk. Het is niet precies bekend hoeveel leerlingen momenteel gebruik maken van G/hvo (een schatting van de samenwerkende organisaties is 70.000) en zeker niet hoeveel dat er in de toekomst zullen zijn. Zowel de consequenties van de toepassing van de Wet BIO als het geven van Rijkssubsidie kunnen gevolgen hebben voor het aantal kinderen dat G/hvo volgt. In opdracht van het Ministerie van OCW heeft Research voor Beleid onderzocht hoeveel leerlingen momenteel gebruik maken van de mogelijkheid tot het volgen van lessen G/hvo en hoeveel dit er naar verwachting in de toekomst zullen zijn. Hiermee kan inzicht worden geboden in de kosten voor de rijksoverheid als tot rijksfinanciering wordt overgegaan.

1.3 Onderzoeksopzet in het kort

Voor het onderzoek hebben wij gebruik gemaakt van een internetenquête onder alle schoolleiders in het openbaar basisonderwijs, alsmede van een internet/schriftelijke enquête onder ouders uit de MR van openbare basisscholen. In beide enquêtes is ingegaan op het huidige lesaanbod van G/hvo op school en de behoefte waar momenteel niet in wordt voorzien. In de enquête onder schoolleiders is daarnaast gevraagd naar het verwachte effect van het amendement Kraneveldt en de motie De Vries.

In totaal heeft 46% van de schooldirecteuren aan het onderzoek meegewerkt. Op 16% van de scholen hebben (één of twee) ouders gerepsondeerd. In de bijlage gaan wij nader in op de gehanteerde onderzoeksopzet en de verkregen respons.

¹ Kamerstukken II 2003/04, 28 088, nr. 34.

² Kamerstuk 2006-2007, 30800 VIII, nr. 29, Tweede Kamer.

2 Huidige lesaanbod van G/hvo

In het onderzoek hebben wij schoolleiders en ouderleden van de medezeggenschapsraad gevraagd naar het huidig gebruik van de mogelijkheid tot G/hvo. Hierbij is gevraagd naar de levensbeschouwelijke of geloofsrichtingen waarvoor op de school G/hvo wordt verzorgd, het aantal leerlingen dat hieraan deelneemt, de klassen waarvoor het wordt gegeven en de tijdsduur van de lessen.

De antwoorden van de ouderleden van de medezeggenschapsraad zijn hierbij gebruikt als aanvulling op de door de directeur gegeven antwoorden.

2.1 Non-respons analyse

In enquêteonderzoek loert het gevaar van selectieve respons. Dit kan bijvoorbeeld vóórkomen als bepaalde beoogde respondenten zich sterker dan anderen aangetrokken voelen tot het onderwerp. Voor het onderwerp G/hvo vermoedden wij dat directeuren van scholen waar G/hvo wordt gegeven meer affiniteit zouden hebben met het onderwerp dan schoolleiders waarbij geen G/hvo op de school wordt gegeven. Om deze reden hebben wij met een telefonisch rappel een deel van de non-respons onder schoolleiders benaderd met in eerste instantie de vraag of zij alsnog wilden deelnemen aan het onderzoek. In de gevallen waarin zij niet wilden deelnemen, hebben wij hen gevraagd of er op de school G/hvo wordt gegeven. De in dit rappel verzamelde gegevens zijn vervolgens door ons geanalyseerd.

Uit de non-respons analyse blijkt dat het percentage scholen waar G/hvo wordt gegeven duidelijk hoger is bij de groep schoolleiders die de enquête wel heeft ingevuld dan bij de groep schoolleiders die niet aan de enquête heeft deelgenomen:

- Bij de responderende groep wordt in 64,5% van de gevallen G/hvo gegeven
- Bij de niet responderende groep wordt in 48,5% van de gevallen G/hvo gegeven.

Dit zien wij als bevestiging van ons eerdere vermoeden; directeuren van scholen waar G/hvo wordt gegeven zijn meer geneigd deel te nemen aan het onderzoek. Als wij de in ons onderzoek verkregen gegevens onveranderd zouden extrapoleren naar de gehele populatie (=alle openbare basisscholen) zou dit resulteren in een overschatting van het G/hvo. Om deze reden hebben wij een weging toegepast, waarmee wij hebben gecorrigeerd voor deze vertekening in de respons.

2.2 Deelnemers

Op zo'n 56% van de openbare basisscholen in Nederland worden lessen G/hvo verzorgd door docenten, onder verantwoordelijkheid van zendende instanties (zendende genootschappen of genootschappen op geestelijke grondslag, zoals omschreven in artikel 50 en 51 WPO).

In totaal maken momenteel binnen het Nederlandse openbare basisonderwijs zo'n 73 duizend leerlingen gebruik van de mogelijkheden voor G/hvo. Dit komt neer op ongeveer 15% van alle leerlingen in het openbaar basisonderwijs.

In onderstaande tabel is te zien dat de groepen 7 en 8 de leerjaren zijn waarin op de meeste scholen G/hvo wordt verzorgd. Op een klein deel van de scholen volgen (ook) leerlingen uit de jongste leerjaren G/hvo.

Tabel 2.1 Klassen waar leerlingen G/hvo volgen (meerdere antwoorden mogelijk) (N=1043)

| Klas | Percentage |
|------------|------------|
| Geen G/hvo | 43,7% |
| Groep 1 | 3,7% |
| Groep 2 | 4,3% |
| Groep 3 | 12,8% |
| Groep 4 | 15,9% |
| Groep 5 | 23,1% |
| Groep 6 | 33,3% |
| Groep 7 | 50,0% |
| Groep 8 | 45,6% |
| Onbekend | 2,0% |

2.3 Richtingen

In onderstaande tabel geven wij weer vanuit welke geloofs- of levensbeschouwelijke richtingen momenteel op de meeste scholen G/hvo wordt gegeven.

Tabel 2.2 Aangeboden richtingen (meerdere antwoorden mogelijk) (N=1043)

| Richting | Percentage |
|--------------------------------------|------------|
| Geen g-hvo | 43,7% |
| Protestants-Christelijk ¹ | 37,4% |
| Humanistisch | 28,1% |
| Rooms-Katholiek | 9,5% |
| (Ook) anders | 8,7% |
| Islamitisch | 4,3% |

Voorbeelden van antwoorden binnen de groep "anders" zijn: Oecumenisch, Joods, en Jehova. Uit het onderzoek blijkt tevens dat op een beperkt aantal scholen vanuit meerdere levensbeschouwelijke- en geloofsrichtingen G/hvo wordt verzorgd. Soms wordt G/hvo dan gegeven door één docent die meerdere "richtingen" behandelt². Het komt ook voor dat op de school meerdere docenten G/hvo geven: ieder in een eigen geloofs- of levensbeschouwelijke richting.

¹ In de vragenlijst ging de term Protestants-christelijk vergezeld van de tekst: "(zoals bijvoorbeeld Evangelisch, Hervormd, Gereformeerd, Doopsgezind, Vrijgemaakt etc.)"

² Binnen de categorie "anders" noemden sommige respondenten bijvoorbeeld "alle (grote) wereldgodsdiensten" en "algemeen".

2.4 Tijdsduur

Voor leerlingen die lessen G/hvo volgen, bedraagt de totale duur van dit onderwijs jaarlijks gemiddeld 28 uur op een schooljaar van 40 weken. Dit komt overeen met gemiddeld bijna 45 minuten per week.

2.5 Communicatie over G/hvo

In het onderzoek hebben wij schoolleiders gevraagd of, en op welke manier aan ouders wordt gecommuniceerd dat G/hvo een recht is voor hun kinderen. In onderstaande tabel hebben wij een splitsing gemaakt in de gegeven antwoorden voor scholen waar G/hvo wel wordt gegeven, en scholen waar G/hvo niet wordt gegeven. Tussen deze twee “typen” scholen bestaan aanzienlijke verschillen op het gebied van communicatie over G/hvo.

Tabel 2.3 Schoolleiders-enquête: Communiceert de school aan ouders dat G/hvo een recht is van ouders of al wordt aangeboden op de school? (meerdere antwoorden mogelijk) (N=1043)

| “type” school | Communicatie over G/hvo | Percentage |
|---------------------|--|------------|
| School met G/hvo | Ja, er is informatie over opgenomen in de schoolgids | 93,6% |
| | Ja, het wordt gemeld op de website van de school | 37,9% |
| | Ja, het wordt gemeld in bijeenkomsten met ouders | 32,8% |
| | Ja, het wordt gemeld als ouders hun kinderen aanmelden bij de school | 55,3% |
| | Ja, ouders ontvangen een brief waarin G/hvo gemeld wordt | 64,2% |
| | Ja, als ouders daar naar vragen | 20,1% |
| | Ja, (ook) op een andere wijze dan hierboven genoemd | 7,4% |
| School zonder G/hvo | Ja, er is informatie over opgenomen in de schoolgids | 29,2% |
| | Ja, het wordt gemeld op de website van de school | 3,8% |
| | Ja, het wordt gemeld in bijeenkomsten met ouders | 8,1% |
| | Ja, het wordt gemeld als ouders hun kinderen aanmelden bij de school | 10,0% |
| | Ja, ouders ontvangen een brief waarin G/hvo gemeld wordt | 7,8% |
| | Ja, als ouders daar naar vragen | 30,5% |
| | Ja, (ook) op een andere wijze dan hierboven genoemd | 6,5% |
| | Over G/hvo wordt met ouders niet gecommuniceerd | 38,9% |

Op vrijwel alle scholen waar G/hvo wordt aangeboden, biedt de school hierover informatie aan in de schoolgids. Voor minder dan één-derde van de scholen zonder G/hvo is dit het geval. Van de scholen zonder G/hvo verschaft iets meer dan 6 op de 10 scholen via één of meerdere kanalen informatie over het recht op G/hvo. 4 op de 10 scholen doet dit niet.

Ook aan ouderleden van de medezeggenschapsraad is een vraag over de door de school ingezette communicatiemiddelen voorgelegd. Hieruit ontstaat het zelfde beeld: scholen met G/hvo communiceren vaker over de mogelijkheid van G/hvo dan scholen waar G/hvo niet wordt gegeven (zie onderstaande tabel). Geen van de ouders geeft aan dat de school niet naar ouders communiceert over G/hvo. Wel geeft een kwart van de ouders van scholen waar geen G/hvo wordt gegeven aan niet te weten of ouders op de hoogte worden gesteld van de mogelijkheid tot G/hvo voor hun kinderen.

Tabel 2.4 MR-enquête: Communiceert de school aan ouders dat G/hvo een recht is van ouders of al wordt aangeboden op de school? (meerdere antwoorden mogelijk) (N=459)

| "type" school | Communicatie over G/hvo | Percentage |
|---------------------|--|------------|
| School met G/hvo | Ja, er is informatie over opgenomen in de schoolgids | 87,8% |
| | Ja, het wordt gemeld op de website van de school | 27,5% |
| | Ja, het wordt gemeld in bijeenkomsten met ouders | 24,0% |
| | Ja, het wordt gemeld als ouders hun kinderen aanmelden bij de school | 37,5% |
| | Ja, ouders ontvangen een brief waarin G/hvo gemeld wordt | 52,8% |
| | Ja, als ouders daar naar vragen | 29,7% |
| | Ja, (ook) op een andere wijze dan hierboven genoemd | 6,0% |
| | Weet niet | 2,6% |
| School zonder G/hvo | Ja, er is informatie over opgenomen in de schoolgids | 40,1% |
| | Ja, het wordt gemeld op de website van de school | 6,2% |
| | Ja, het wordt gemeld in bijeenkomsten met ouders | 4,0% |
| | Ja, het wordt gemeld als ouders hun kinderen aanmelden bij de school | 13,6% |
| | Ja, ouders ontvangen een brief waarin G/hvo gemeld wordt | 13,0% |
| | Ja, als ouders daar naar vragen | 38,4% |
| | Ja, (ook) op een andere wijze dan hierboven genoemd | 10,7% |
| | Weet niet | 25,4% |

Op scholen waar G/hvo wordt gegeven, verloopt de communicatie met ouders in de meeste gevallen via de schooldirectie zelf (zie tabel 2.5). Dit geldt eveneens voor scholen zonder G/hvo. Ook op scholen waar geen G/hvo wordt gegeven is soms (direct of indirect) contact tussen een docent G/hvo en ouders. Deze vraag is ook aan ouders uit de MR voorgelegd (zie tabel 2.6). Volgens hen loopt de communicatie eveneens doorgaans via de schooldirectie.

Tabel 2.5 Schoolleiders-enquête: Wie verzorgt de communicatie met ouders? (meerdere antwoorden mogelijk) (N=1043)

| "type" school | Communicatie over G/hvo | Percentage |
|---------------------|--|------------|
| School met G/hvo | De directeur of een directielid | 82,9% |
| | Een docent of meerdere docenten G/hvo | 38,9% |
| | Eén groepleerkracht of meerdere groepsleerkrachten | 37,9% |
| | Anders | 5,1% |
| School zonder G/hvo | De directeur of een directielid | 56,5% |
| | Een docent of meerdere docenten G/hvo | 3,8% |
| | Eén groepleerkracht of meerdere groepsleerkrachten | 9,5% |
| | Anders | 4,1% |
| | Over G/hvo wordt met ouders niet gecommuniceerd | 38,9% |

Tabel 2.6 MR-enquête: Wie verzorgt de communicatie met ouders?
(meerdere antwoorden mogelijk) (N=459)

| "type" school | Communicatie over G/hvo | Percentage |
|---------------------|--|------------|
| School met G/hvo | De directeur of een directielid | 63,9% |
| | De docent of meerdere docenten G/hvo | 28,4% |
| | Eén groepleerkracht of meerdere groepsleerkrachten | 28,6% |
| | Anders | 8,4% |
| | Weet niet | 11,7% |
| School zonder G/hvo | De directeur of een directielid | 56,5% |
| | De docent of meerdere docenten G/hvo | 5,6% |
| | Eén groepleerkracht of meerdere groepsleerkrachten | 8,5% |
| | Anders | 11,3% |
| | Weet niet | 30,5% |

2.6 Mening van schoolleiders over G/hvo

Voor aanvang van het onderzoek werd ons gemeld dat sommige schoolleiders het geven van G/hvo op hun school niet zouden bevorderen vanwege hun eigen (soms negatieve) opvattingen over dit onderwijs. Om deze reden hebben wij in de enquête enkele stellingen opgenomen teneinde de mening van de schoolleider over G/hvo te achterhalen.

Tabel 2.7 Mening over G/hvo (N=1043)

| "type" school | Mening over G/hvo | Percentage | |
|---------------------|---|------------|--------|
| | | eens | oneens |
| School met G/hvo | Het is goed dat leerlingen de mogelijkheid hebben op school in aanraking te komen met godsdienst of hvo | 87,9% | 5,1% |
| | Het laten geven van G/hvo kan (mede) bijdragen aan de actief pluriforme opdracht die het openbaar onderwijs heeft | 90,2% | 4,0% |
| | G/hvo hoort eigenlijk niet thuis op een openbare basisschool | 6,7% | 85,2% |
| School zonder G/hvo | Het is goed dat leerlingen de mogelijkheid hebben op school in aanraking te komen met godsdienst of hvo | 57,3% | 17,8% |
| | Het laten geven van G/hvo kan (mede) bijdragen aan de actief pluriforme opdracht die het openbaar onderwijs heeft | 63,6% | 17,3% |
| | G/hvo hoort eigenlijk niet thuis op een openbare basisschool | 22,8% | 57,1% |

Een meerderheid van de schoolleiders heeft een positieve houding ten opzichte van G/hvo. Dit geldt zowel voor scholen waar G/hvo wordt gegeven als voor scholen waar geen G/hvo wordt gegeven. Wel zijn schoolleiders van scholen waar G/hvo wordt gegeven vaker positief over G/hvo dan scholen waar dergelijke lessen niet worden gegeven.

3 Vraag waarin momenteel niet in wordt voorzien

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk maken wij een schatting van de toename van g/hvo als gevolg van (mogelijke) rijksbesteding. Deze schatting baseren wij op de omvang van de vraag waarin momenteel niet kan worden voorzien.

3.2 Typering van de vraag waarin niet wordt voorzien

Op ruim 70% van de scholen voldoet het huidige aanbod van G/hvo aan de behoefte (zie onderstaande tabel). Het betreft hier scholen waar G/hvo gegeven wordt en geen extra vraag bestaat, alsmede scholen waar geen G/hvo wordt gegeven en er ook geen behoefte aan is.

Op scholen waar extra vraag is naar G/hvo betreft het met name een behoefte aan richtingen die nu niet worden aangeboden. De behoefte aan meer uren of meer plaatsen voor richtingen die nu al worden aangeboden is beperkt.

Tabel 3.1 Schoolleider-enquête: Typering van de vraag waarin niet wordt voorzien (meerdere antwoorden mogelijk) (N=1043)

| | Percentage |
|---|------------|
| Er is geen behoefte waarin niet wordt voorzien | 70,6% |
| Er wordt nu geen G/hvo gegeven, terwijl er is wel behoefte is | 13,7% |
| Er wordt nu G/hvo gegeven en er is behoefte aan meer richtingen | 11,7% |
| Er wordt nu G/hvo gegeven en er is behoefte aan meer uren voor de aangeboden richting(en) | 2,2% |
| Er wordt nu G/hvo gegeven en er is behoefte aan G/hvo voor meer klassen voor de aangeboden richting(en) | 4,0% |

Ook aan ouders uit de MR is gevraagd of er behoefte is aan G/hvo waarin momenteel niet wordt voorzien. Bijna een derde van de ouderleden van de MR kan hier geen inschatting van geven. Bij MR-leden die wel een inschatting hebben gegeven valt op dat ouders de behoefte aan G/hvo gemiddeld hoger inschatten dan schoolleiders.

Tabel 3.2 MR-enquête: Typering van de vraag waarin niet wordt voorzien (meerdere antwoorden mogelijk) (N=459)

| | Percentage |
|---|------------|
| Er is geen behoefte waarin niet wordt voorzien | 23,2% |
| Er wordt nu geen G/hvo gegeven, terwijl er is wel behoefte is | 22,0% |
| Er wordt G/hvo gegeven, en er is behoefte aan meer richtingen | 16,3% |
| Er wordt G/hvo gegeven, en er is behoefte aan meer uren voor de aangeboden richting(en) | 5,2% |
| Er wordt G/hvo gegeven, en er is behoefte aan G/hvo voor meer klassen voor de aangeboden richting(en) | 10,3% |
| Weet niet | 32,6% |

3.3 Redenen en oorzaken voor het ontbreken van de mogelijkheid van G/hvo

Uit onderstaande tabel blijkt dat een tekort aan docenten de meest voorkomende oorzaak is voor het bestaan van vraag waarin niet kan worden voorzien. Op 7% van de scholen is weliswaar behoefte aan (bepaalde richtingen) G/hvo, maar is het aantal vragers onvoldoende om de lessen te organiseren, aldus de schoolleider.

Tabel 3.3 Redenen/oorzaken voor het niet volledig voorzien in de behoefte aan G/hvo (meerdere antwoorden mogelijk) (N=1043)

| Reden/oorzaak | Percentage |
|---|------------|
| Er is geen behoefte waar niet in wordt voorzien | 70,6% |
| Er zijn geen docent(en) te vinden voor G/hvo (voor de gewenste richting) | 21,7% |
| Er zijn te weinig ouders die behoefte hebben aan G/hvo (voor de gewenste richting) | 7,0% |
| De school (of betrokkenen op de school) hebben slechte ervaringen met G/hvo of -docenten | 3,2% |
| Er zijn geen of te weinig geschikt(e) lokaal / lokalen | 1,8% |
| Op de school wordt het vak godsdienst of geestelijke stromingen gegeven, waardoor G/hvo als overbodig wordt gezien. | 1,3% |
| Anders | 6,1% |

Binnen de categorie "anders" vallen voornamelijk antwoorden over beperkingen die de gemeente stelt¹ voor subsidiëring.

3.4 Richtingen waarvoor niet wordt voorzien in de vraag

Binnen de groep scholen waar momenteel vraag is naar G/hvo waarin niet (volledig) wordt voorzien is het vaakst behoefte aan Humanistisch vormingsonderwijs; op bijna één op de vijf basisscholen in Nederland wil men dit vormingsonderwijs, maar is dit momenteel niet mogelijk.

Tabel 3.4 Behoeftte aan richtingen die nu niet worden aangeboden op de school (meerdere antwoorden mogelijk) (N=1043)

| Richting | Percentage |
|---|------------|
| Er is geen behoefte waar niet in wordt voorzien | 70,6% |
| Humanistisch | 19,3% |
| Protestants-Christelijk ² | 9,2% |
| Rooms-Katholiek | 6,3% |
| Islamitisch | 5,9% |
| Anders | 2,1% |
| Weet niet | 1,7% |

¹ Bijvoorbeeld: "De gemeente bekostigt alleen voor groep 6 t/m 8", "De subsidiedrempel van 12 leerlingen wordt niet gehaald", "de gemeente subsidieert 45 minuten per week", "De gemeente bekostigt 19,5 uur. De school bekostigt de andere 19.5 uur. Dit kan de school zich eigenlijk niet permitteren, daar is geen budget voor".

² In de vragenlijst ging de term Protestants-christelijk vergezeld van de tekst: "(zoals bijvoorbeeld Evangelisch, Hervormd, Gereformeerd, Doopsgezind, Vrijgemaakt etc.)".

In de categorie anders wordt melding gedaan van de behoefte aan aandacht voor meerdere wereldgodsdiensten, en/of een pluriforme benadering. Daarnaast wordt Hindoeïsme genoemd.

3.5 Korte termijnprognose

Op basis van de enquêteresultaten kunnen wij een inschatting maken van de toekomstige vraag naar G/hvo. Deze beschouwen wij als de som van het huidig lesaanbod en de behoefte waarin momenteel niet wordt voorzien. De hiervoor gehanteerde rekenregels zijn opgenomen in de bijlage.

Onder de ouders uit de medezeggenschapsraad was de respons voor dit onderzoek beperkt. Daarnaast bleken de leden van de MR relatief vaak beperkt op de hoogte van het G/hvo op de school¹, of was sprake van inconsequenties². Om deze reden achten wij het niet gerechtvaardigd de resultaten van de MR-enquête te gebruiken in de schattingen omtrent de verwachte toekomstige behoefte. Deze schatting is daardoor uitsluitend gebaseerd op de inschatting van schoolleiders over de behoeften van ouders.

Voor de inschatting van de toekomstige vraag naar G/hvo hanteren wij twee scenario's:

- Scenario 1 gaat uit van een optimale aansluiting van vraag en aanbod; iedere leerling waarvoor behoefte³ is aan G/hvo heeft de mogelijkheid het gewenste aantal uren, in de gewenste richting te volgen, de door de schoolleiders genoemde redenen waarom dat nu niet gebeurt zijn allemaal opgelost.
- Scenario 2 is iets beperkter van aard, hierbij zijn niet alle problemen die men noemt opgelost. De problemen die wel opgelost zijn betreffen het ontbreken van voldoende docenten (21,7%) en onwil vanwege slechte ervaringen met G/hvo(-docenten) (3,2%). De logica achter dit scenario is dat er in de nabije toekomst voldoende docenten zijn en hun kwaliteit voldoende is.

In onderstaande tabel hebben wij de vraag naar G/hvo voor beide scenario's opgenomen. Ter vergelijking hebben wij het huidig gebruik nogmaals in de tabel opgenomen.

Tabel 3.5 Korte termijnprognose (N=1043)

| Scenario | Aantal leerlingen (x1.000) | Aantal uren G/hvo (per leerling die G/hvo volgt, per jaar) |
|---|-------------------------------|---|
| Huidig gebruik | 73 | 28 |
| Toekomstscenario 1: iedere leerling waarvoor behoefte is aan G/hvo heeft de mogelijkheid het gewenste aantal uren, in de gewenste richting te volgen | 79 | 28 |
| Toekomstscenario 2: toename van de vraag geldt alleen voor scholen waarvoor het ontbreken van voldoende docenten of slechte ervaringen met G/hvo(-docenten) oorzaak is voor het onvolledig voorzien in de behoefte. | 77 | 28 |

¹ Veel vragen werden beantwoord met "weet niet".

² Tussen de verschillende leden van één medezeggenschapsraad, of binnen de eigen enquête.

³ Hierbij zijn wij uitgegaan van de indicatie van directieleden ten aanzien van de behoefte van ouders. Dit kan afwijken van de daadwerkelijke behoefte van ouders (hoger of lager).

Als we uitgaan van het meest ruime scenario (1) is op korte termijn een behoefte aan G/hvo te verwachten voor zo'n 79 duizend leerlingen (6 duizend meer dan nu het geval is). Hiervoor dienen dan wel de momenteel ervaren drempels te worden weggenomen¹. Het scenario (2) dat uitsluitend uitgaat van een voldoende aanbod aan docenten die eventuele negatieve ervaringen kan wegnemen, komt uit op zo'n 77 duizend leerlingen (4 duizend bovenop het huidige aantal leerlingen).

In beide scenario's neem het gemiddelde aantal uren G/hvo per jaar per leerling die G/hvo volgt, neemt naar verwachting niet toe in de toekomstige situatie (zie tabel 3.5).

¹ Voldoende docenten moeten beschikbaar zijn, deze docenten moeten in staat zijn ook aan kleinere groepen leerlingen les te geven, docenten moeten eventuele negatieve ervaringen kunnen wegnemen en scholen moeten beschikken over voldoende lesruimte.

4 Toekomstverwachting van schoolleiders

In de enquête hebben wij schoolleiders gevraagd naar het verwachte effect als gevolg van rijksbekostiging van docenten G/hvo, en het in werking treden van de Wet BIO voor docenten G/hvo. Meer specifiek is gevraagd naar een verwacht effect op het aantal beschikbare docenten en de kwaliteit van de docenten, en het effect hiervan op de vraag van ouders en het onder de aandacht brengen van de mogelijkheid tot G/hvo.

Deze toekomstverwachting kan worden gezien als een effect op middellange tot lange termijn.

4.1 Verwachte effect op het aantal beschikbare docenten

Van de schoolleiders verwacht 48% een toename van het aantal docenten dat bereid en in staat is lessen G/hvo op hun school te geven. 33% verwacht geen toename, terwijl 20% hiervan geen inschatting kan maken.

Van de schoolleiders verwacht 30% een toename in de vraag naar G/hvo van ouders, als gevolg van een toename in het aantal beschikbare docenten¹. 64% verwacht dat dit niet het geval is.

Over het communiceren van de mogelijkheid tot G/hvo stelt 37% van de schoolleiders dat zij dit (meer) zullen doen als aantal beschikbare docenten toeneemt. 61% verwacht ofwel geen toename van het aantal docenten, of stelt dat een toename van het aantal beschikbare docenten geen effect heeft op hun communicatie over de mogelijkheden.

Op grond hiervan kan (ook) op middellange tot lange termijn (als het aantal beschikbare docenten toeneemt) een vergroting van de vraag naar G/hvo verwacht worden.

4.2 Verwachte effect op de kwaliteit van de docenten

Van de schoolleiders verwacht 56% een toename van de kwaliteit van docenten G/hvo. 24% verwacht geen kwaliteitsverbetering, terwijl 20% hiervan geen inschatting kan maken.

Van de schoolleiders verwacht 36% een kwaliteitsverbetering van de docenten en daarmee een toename in de vraag naar G/hvo van ouders, als gevolg van rijksbekostiging en het van toepassing verklaren van de Wet BIO op dit onderwijs². 58% verwacht geen kwaliteitsverbetering of geen effect op de vraag van ouders.

Tenslotte is voor 44% van de schoolleiders een verwachte kwaliteitsverbetering aanleiding (meer) te communiceren over de mogelijkheid tot G/hvo, 54% verwacht geen kwaliteitsverbetering of verwacht hiervan geen effect op het eigen handelen.

¹ Hierbij gaan wij uit van een onveranderde situatie op scholen waar geen toename in het aantal beschikbare docenten verwacht wordt.

² Hierbij gaan wij uit van een onveranderde situatie op scholen waar geen toename in het aantal beschikbare docenten verwacht wordt.

Op grond hiervan kan (ook) op middellange tot lange termijn (als de kwaliteit van docenten G/hvo toeneemt) een vergroting van de vraag naar G/hvo verwacht worden.

4.3 Plafond

Op verzoek van de opdrachtgever hebben wij op basis van de door ons verzamelde gegevens een "plafond" berekend van het *maximale aantal leerlingen* dat in de toekomst gebruik zal maken van G/hvo. Dit om te kunnen bepalen welke kostenpost het Ministerie maximaal zou kunnen hebben bij financiering van G/hvo. Hierbij baseren wij ons op het huidige aantal leerlingen op de school dat G/hvo volgt en de toekomstverwachting van schoolleiders. Hierbij is gebruik gemaakt van de twee onderstaande toekomstgerichte vragen aan schoolleiders:

1. "Stel dat het aantal docenten G/HVO dat bereid en in staat is G/HVO op uw school te verzorgen toeneemt: Verwacht u dan dat dit zal leiden tot een toename van de vraag van ouders naar G/HVO?"
2. "Stel dat de kwaliteit van docenten G/HVO toeneemt: Verwacht u dan dat dit zal leiden tot een toename van de vraag van ouders naar G/HVO?"

Op grond van onze berekening schatten wij het plafond op **105 duizend leerlingen**. Gezien de geringe te geconstateerde vraag naar meer uren per leerling schatten wij dat dit nauwelijks boven het huidige gemiddelde uitkomt, en maximaal gemiddeld **30 uur per jaar** per leerling die G/hvo ontvangt zal zijn.

Bij deze berekening hanteren wij de volgende aannames:

- bij scholen waar reeds G/hvo gegeven wordt, wordt verwacht dat het grootste deel van de potentiële doelgroep al bereikt is. Als er een toename komt dan schatten wij die onder ideale omstandigheden maximaal op 50% van de gebruikers van nu. Dit is ook gebaseerd op het feit dat de behoefte van ouders waarin momenteel niet wordt voorzien volgens schoolleiders momenteel vrij laag is.
- bij scholen waar nu geen G/hvo wordt gegeven, wordt een gemiddeld lagere doelgroep verwacht dan bij de scholen waar het nu gegeven wordt. Ook dit is mede gebaseerd op de lage onvervulde behoefte die gemeld wordt. Tevens zou een grote doelgroep meer druk veroorzaken waardoor het G/hvo wellicht al gegeven zou worden. De maximale doelgroep onder ideale omstandigheden hebben wij daarom gesteld op het *huidige gemiddelde* dat de scholen waar wel G/hvo wordt gegeven nu hebben.

Een antwoord "ja" op beide bovenstaande toekomstgerichte vragen, beschouwen wij als groei volgens "ideale omstandigheden". Een antwoord "ja" op slechts één van vragen hebben wij gesteld op de helft van deze toename.

Bijlage 1 Onderzoekopzet en responsverantwoording

Enquête onder schoolleiders en ouders uit de MR

Voor dit onderzoek hebben wij gebruik gemaakt van een internetenquête onder schoolleiders in het openbaar primair onderwijs (N=2292) en twee ouders uit de medezeggenschapsraad (MR) van deze scholen. Voor ouders was er de mogelijkheid de enquête ook schriftelijk in te vullen en op te sturen.

De enquêtes zijn opengesteld in de periode van 6 april tot en met 11 mei.

Rappel

In de week van 23 april is een telefonisch rappel gestart, waarbij wij schoolleiders (circa 725) die op dat moment nog niet hebben deelgenomen aan het onderzoek nogmaals benaderd hebben voor deelname. In de gevallen waarbij schoolleiders zeiden niet (verder) te willen mee werken hebben wij hen gevraagd naar hun reden(en) hiervoor. Indien zij hiertoe bereid waren, hebben wij hen gevraagd of leerlingen op school G/hvo volgen, hoeveel leerlingen het volgen, en als het niet wordt gegeven: waarom dit het geval is.

Responsverantwoording

Voor dit onderzoek hebben wij alle schoolleiders (N=2292) in het (reguliere) openbaar basisonderwijs benaderd voor deelname. Hiervan hebben er 1043 de vragenlijst volledig ingevuld (45,5% respons). Tevens hebben wij alle medezeggenschapsraden van scholen in het openbaar basisonderwijs benaderd voor deelname aan het onderzoek van twee ouderleden. Voor 363 scholen (15,8%) hebben één of twee leden van de MR deelgenomen aan het onderzoek.

Weging

Uit de non-respons analyse (zoals beschreven in paragraaf 2.1) blijkt dat het percentage scholen waar G/hvo wordt gegeven duidelijk hoger is bij de groep schoolleiders die de enquête wel heeft ingevuld dan bij de groep schoolleiders die niet aan de enquête heeft deelgenomen:

- Bij de responderende groep wordt in 64,5% van de gevallen G/hvo gegeven
- Bij de niet responderende groep wordt in 48,5% van de gevallen G/hvo gegeven

Om voor deze discrepantie te corrigeren hebben wij een weging toegepast. In onderstaand kader lichten wij de daarbij gehanteerde methode toe:

Van de 2292 scholen in het openbaar basisonderwijs hebben 1043 scholen gerepsondeerd; bij 1249 is niet gerepsondeerd.

Binnen de 1043 responderende scholen wordt op 64,5% van de scholen G/hvo gegeven. Dit komt neer op 673 scholen. Binnen de 1249 niet-responderende scholen wordt op 48,5% van de scholen G/hvo gegeven. Dit komt neer op 606 scholen.

In totaal wordt op 1.279¹ scholen G/hvo gegeven. Dit is zo'n 56% van het totaal aantal openbare scholen (2292).

¹ 673 + 606=1279

Respons naar achtergrondkenmerken van de school

Hieronder geven wij weer van hoeveel scholen ten minste één lid heeft deelgenomen aan het onderzoek. In onderstaande tabellen vergelijken wij de achtergrondkenmerken van de scholen van deze respondenten met die van de gehele populatie. Hiervoor zijn de gegevens eerst gewogen op het feit of er op de school wel of geen G/hvo wordt gegeven.

Tabel B.1 Respons naar regio*

| Regio | Populatie (N=2292) | | Respons Directeuren (n=1043) | | Respons Ouders (op schoolniveau) (n=363) | |
|-------|-----------------------|-------|---------------------------------|-------|---|-------|
| Noord | 559 | 24,4% | 245 | 23,5% | 64 | 17,6% |
| Oost | 546 | 23,8% | 274 | 26,3% | 111 | 30,5% |
| West | 971 | 42,4% | 426 | 40,8% | 157 | 43,2% |
| Zuid | 216 | 9,4% | 98 | 9,4% | 31 | 8,7% |

*Na weging op wel of geen G/hvo

Tabel B.2 Respons naar urbanisatiegraad*

| Urbanisatiegraad | Populatie (N=2292) | | Respons Directeuren (n=1043) | | Respons Ouders (op schoolniveau) (n=363) | |
|----------------------|-----------------------|-------|---------------------------------|-------|---|-------|
| Zeer sterk stedelijk | 304 | 13,3% | 115 | 11,0% | 33 | 9,1% |
| Sterk stedelijk | 478 | 20,9% | 214 | 20,5% | 68 | 18,8% |
| Matig stedelijk | 406 | 17,7% | 191 | 18,3% | 69 | 19,0% |
| Weinig stedelijk | 529 | 23,1% | 266 | 25,5% | 102 | 28,2% |
| Niet stedelijk | 575 | 25,1% | 257 | 24,7% | 90 | 24,9% |

*Na weging op wel of geen G/hvo

Tabel B.3 Respons naar schoolgrootte*

| Schoolgrootte ¹ | Populatie (N=2292) | | Respons Directeuren (n=1043) | | Respons Ouders (op schoolniveau) (n=363) | |
|----------------------------|-----------------------|-------|---------------------------------|-------|---|-------|
| Zeer klein | 453 | 19,8% | 214 | 20,5% | 72 | 19,8% |
| Klein | 461 | 20,1% | 230 | 22,0% | 84 | 23,1% |
| Middelgroot | 458 | 20,0% | 216 | 20,7% | 83 | 22,9% |
| Groot | 460 | 20,1% | 197 | 18,8% | 59 | 16,1% |
| Zeer groot | 460 | 20,1% | 186 | 17,9% | 66 | 18,1% |

*Na weging op wel of geen G/hvo

¹ Hierbij is een verdeling gebruikt waardoor de 5 grootteklassen in de populatie (ongeveer) even groot zijn: Zeer klein (91 of minder leerlingen), Klein (92 t/m 145 leerlingen), Middelgroot (146 t/m 207 leerlingen), Groot (208 t/m 299 leerlingen), en Zeer groot (300 of meer leerlingen).

Bijlage 2 Aannames en rekenregels

Rekenregels ten aanzien van de toekomstige vraag:

Bij de inschatting van de toekomstige vraag hanteren wij een aantal aannames die wij hebben vertaald in rekenregels:

- Op scholen zonder behoefte waarin niet wordt voorzien, stellen wij de *toekomstige vraag* naar G/hvo gelijk aan het *huidige lesaanbod*.
- Op scholen waar nu G/hvo wordt gegeven, en behoefte is aan meer richtingen stellen wij het aantal deelnemers aan deze richtingen gelijk aan de helft van het aantal deelnemers van de richtingen waarvoor nu g/hvo wordt gegeven. Uiteraard is het percentage deelnemers op de school maximaal 100%.
- Op scholen waar nu geen G/hvo wordt gegeven, en wel behoefte is, stellen wij de verwachte deelnamepercentage gelijk aan de helft van het deelnamepercentage op scholen waar nu wel G/hvo wordt aangeboden.
- In de overige gevallen¹ kunnen wij uitgaan van de door de respondent opgegeven aantallen.

Rekenregels voor de plafondschatting:

Onderstaande rekenregels geven in meer detail weer hoe de plafondschatting van 105 duizend leerlingen is berekend.

Voor scholen waar momenteel wel G/hvo wordt gegeven:

- Voor schoolleiders die verwachten dat "een toename van het aantal docenten G/hvo zorgt voor een toenemende vraag van ouders naar G/hvo" **EN** verwachten dat "een verhoging van de kwaliteit van docenten G/hvo zorgt voor een toenemende vraag van ouders naar G/hvo" hebben wij het plafond gesteld op **1,5x** het huidige aantal leerlingen dat G/hvo volgt op deze school.
- Voor schoolleiders die verwachten dat "een toename van het aantal docenten G/hvo zorgt voor een toenemende vraag van ouders naar G/hvo" **OF** verwachten dat "een verhoging van de kwaliteit van docenten G/hvo zorgt voor een toenemende vraag van ouders naar G/hvo" hebben wij het plafond gesteld op **1,25x** het huidige aantal leerlingen dat G/hvo volgt op deze school.
- Voor schoolleiders die op beide vragen 'nee' en/of 'weet niet' antwoorden is het plafond gesteld op **1,0x** het huidige aantal leerlingen dat G/hvo volgt op deze school.

¹ Hetzij scholen waar behoefte is aan meer uren van een richting die nu al wordt gegeven, hetzij scholen waar behoefte is in klassen waar nu geen G/hvo wordt gegeven.

Voor scholen waar momenteel geen G/hvo wordt gegeven:

- Voor schoolleiders die verwachten dat "een toename van het aantal docenten G/hvo zorgt voor een toenemende vraag van ouders naar G/hvo" **EN** verwachten dat "een verhoging van de kwaliteit van docenten G/hvo zorgt voor een toenemende vraag van ouders naar G/hvo" hebben wij het plafond gesteld op **1x** (dus gelijk gesteld aan) het huidige percentage leerlingen op scholen waar G/hvo wordt gegeven
- Voor schoolleiders die verwachten dat "een toename van het aantal docenten G/hvo zorgt voor een toenemende vraag van ouders naar G/hvo" **OF** verwachten dat "een verhoging van de kwaliteit van docenten G/hvo zorgt voor een toenemende vraag van ouders naar G/hvo" hebben wij het plafond gesteld op **0,5x** (dus de helft van) het huidige percentage leerlingen op scholen waar G/hvo wordt gegeven.
- Voor schoolleiders die op beide vragen 'nee' en/of 'weet niet' antwoorden is het plafond gesteld op het huidige aantal leerlingen dat G/hvo volgt op deze school, oftewel **0**.

Deze aantallen zijn vervolgens (waar nodig) gecorrigeerd zodat:

- Het plafond op de school **niet hoger** is dan het aantal leerlingen op de school (dus maximaal 100% deelname op de school).
- Het plafond op de school **niet lager** is dan de behoefte waarin momenteel niet wordt voorzien (onvervulde vraag).

Bijlage 3 Vragenlijst Directeur

Vragenlijst Directeur

Introductie

Welkom bij de enquête voor het onderzoek naar het aantal deelnemers van godsdienst en/of humanistisch vormingsonderwijs (G/HVO). Het is voor het Ministerie belangrijk een zo goed mogelijke schatting te maken van het aantal deelnemers nu, en het verwachte aantal deelnemers in de toekomst. Het is daarom van belang dat zoveel mogelijk scholen deelnemen aan dit onderzoek.

Openbare scholen in het primair onderwijs hebben de wettelijke verplichting godsdienst en/of humanistisch vormingsonderwijs (G/HVO) voor de kinderen te faciliteren als de ouders daarom vragen. De verplichting voor de school bestaat in feite uit het ter beschikking stellen van de lesruimte en het meetellen van maximaal 120 uur G/HVO per jaar voor het verplichte aantal uren onderwijs. De lessen worden gegeven door vertegenwoordigers van de godsdienstige en levensbeschouwelijke organisaties. Leerlingen zijn niet verplicht het vak te volgen. Ter voorkoming van verwarring: bovenstaande verplichting staat los van de bestaande verplichting voor openbare basisscholen om zelf het vak geestelijke stromingen (GS) te verzorgen.

De belangrijkste verschillen tussen beide vormen van godsdienst onderwijs staan in onderstaand schema

| <i>Godsdienstonderwijs en levensbeschouwelijk Vormingsonderwijs</i> | <i>Geestelijke stromingen</i> |
|--|---|
| <ul style="list-style-type: none"> • Op verzoek van ouders voor hun eigen kind • Tot nu toe geen bekostiging door Rijksoverheid (maar de 'zendende instantie' wordt soms gesubsidieerd door de gemeente) • Onder verantwoordelijkheid van godsdienstige en levensbeschouwelijke organisaties • Mogelijkheid tot doceren één Godsdienst/levensbeschouwelijke visie (maar meerdere stromingen zijn ook mogelijk) | <ul style="list-style-type: none"> • Verplicht voor elke leerling • Valt onder reguliere (lumpsum)bekostiging door Rijksoverheid • Onder verantwoordelijkheid van de school / het bestuur • Aandacht voor meerdere stromingen |

Let bij het invullen van de vragenlijst op de volgende punten:

- Als u op "Volgende" drukt, krijgt u de eerste vraag te zien. Als u deze vraag hebt ingevuld, krijgt u automatisch de volgende vraag in beeld. Wanneer u een vraag onjuist invult, kunt u terug met de knop "Terug". U kunt niet naar de volgende vraag indien u de vraag op het scherm niet heeft beantwoord.
- Mocht u tussentijds het invullen van de vragenlijst af willen breken om op een later tijdstip door te gaan, dan is dit mogelijk. U kunt gewoon het programma (Internet Explorer) sluiten. De volgende keer dat u inlogt, begint u automatisch bij de laatst beantwoorde vraag.
- Gebruik niet de standaardknoppen van het programma (Internet Explorer), zoals; Vorige, volgende of stoppen maar de knoppen "Volgende" en "Terug" onder aan uw scherm.

A. De feitelijke, huidige situatie

Voor de zekerheid: Het onderzoek gaat over godsdienstonderwijs en humanistisch vormend onderwijs (G/HVO). Dit onderwijs wordt op school gegeven, maar door een levensbeschouwelijke organisatie verzorgd. Het verschilt daarmee van het vak Geestelijke Stromingen (G.S.) dat wordt gegeven door een docent die wel in dienst is bij de school.

1. Zijn er dit schooljaar leerlingen die lessen G/HVO op uw school volgen?
 - 1 Ja
 - 2 Nee → 4

2. Welke geloofs- of levensbeschouwelijke richting(en) volgen leerlingen op uw school? (*Meerdere antwoorden mogelijk*).
 - 1 Humanistisch
 - 2 Islamitisch
 - 3 Protestants-Christelijk (zoals bijvoorbeeld Evangelisch, Hervormd, Gereformeerd, Doopsgezind, Vrijgemaakt etc.)
 - 4 Rooms-Katholiek
 - 5 Anders, namelijk...

3. Hoeveel leerlingen nemen per klas deel aan deze les(sen) G/HVO? (indien u het exacte aantal niet weet, kunt u een schatting geven)
 En hoeveel **uren per jaar** worden voor elk leerjaar de lessen G/HVO gegeven? (Hierbij kunt u uitgaan van 40 schoolweken per jaar. Als elke schoolweek een les van een half uur wordt gegeven, kunt u als antwoord "20" invullen).
 Noot: Als op uw school G/HVO in meerdere "richtingen" wordt gegeven, kunt u de aantallen leerlingen bij elkaar optellen. Als uw school een andere klassenindeling hanteert (bijvoorbeeld een "bovenbouwklas") kunt dit "vertalen" naar de onderstaande indeling.

| Aantal leerlingen per leerjaar | Aantal uren per jaar per leerjaar |
|--|--|
| (ongeveer) leerlingen in groep 1 | (ongeveer) uren per jaar in groep 1 |
| (ongeveer) leerlingen in groep 2 | (ongeveer) uren per jaar in groep 2 |
| (ongeveer) leerlingen in groep 3 | (ongeveer) uren per jaar in groep 3 |
| (ongeveer) leerlingen in groep 4 | (ongeveer) uren per jaar in groep 4 |
| (ongeveer) leerlingen in groep 5 | (ongeveer) uren per jaar in groep 5 |
| (ongeveer) leerlingen in groep 6 | (ongeveer) uren per jaar in groep 6 |
| (ongeveer) leerlingen in groep 7 | (ongeveer) uren per jaar in groep 7 |
| (ongeveer) leerlingen in groep 8 | (ongeveer) uren per jaar in groep 8 |
| Ik weet niet hoeveel per klas, maar wel het totaal, namelijk (ongeveer) leerlingen | Ik weet niet hoeveel uren per klas, maar wel het gemiddelde, namelijk (ongeveer) uren per jaar |

4. Communiceert de school aan ouders dat G/HVO een recht is van ouders of al wordt aangeboden op de school? (*meerdere antwoorden mogelijk*)
 - 1 Ja, er is informatie over opgenomen in de schoolgids
 - 2 Ja, het wordt gemeld op de website van de school
 - 3 Ja, het wordt gemeld in bijeenkomsten met ouders
 - 4 Ja, het wordt gemeld als ouders hun kinderen aanmelden bij de school
 - 5 Ja, ouders ontvangen een brief waarin G/HVO gemeld wordt
 - 6 Ja, als ouders daar naar vragen
 - 7 Ja, (ook) op een andere wijze dan hierboven genoemd, namelijk ...
 - 8 Nee

5. Wie verzorgt de communicatie met ouders over G/HVO? (*meerdere antwoorden mogelijk*)
- 1 De directeur of een directielid
 - 2 De docent of meerdere docenten G/HVO
 - 3 Eén groepleerkracht of meerdere groepsleerkrachten
 - 4 Anders, namelijk....

B. Behoeftte van ouders waarin niet (volledig) wordt voorzien

In dit onderdeel willen wij weten of er bij ouders op uw school behoefte is aan G/HVO waarin niet (volledig) wordt voorzien. Dit kan zo zijn als er geen G/HVO op uw school wordt gegeven, maar kan ook voorkomen als er wel G/HVO wordt gegeven, maar bijvoorbeeld niet in de richting, de hoeveelheid uren, of in de leerjaren waarin ouders dat het liefst zouden willen.

(Als 1 = nee)

U heeft aangegeven dat er op uw school geen G/HVO wordt gegeven.

6. Zijn er op dit moment (voor zover u weet) ouders van leerlingen op uw school die behoefte hebben aan lessen G/HVO voor hun kinderen?
- 1 Ja, ik denk van wel
 - 2 Nee, voor zover ik weet, is dat niet het geval → C

(Als 1 = ja)

U heeft aangegeven dat er op uw school G/HVO wordt gegeven.

7. Zijn er op dit moment (voor zover u weet) ouders van leerlingen op uw school die **wel** behoefte hebben aan (meer) lessen G/HVO, maar waarbij de kinderen die momenteel **niet** kunnen volgen? (*meerdere antwoorden mogelijk*)
- 1 Ja, er zijn ouders die behoefte hebben aan G/HVO in een "richting" die momenteel **niet** gegeven wordt.
 - 2 Ja, er zijn ouders die behoefte hebben aan **meer** uren G/HVO in een "richting" die momenteel **wel** gegeven wordt.
 - 3 Ja, er zijn ouders die behoefte hebben aan G/HVO voor een leerjaar / voor leerjaren waar dit momenteel **niet** gegeven wordt.
 - 4 Nee, voor zover ik weet, is er bij ouders geen behoefte aan extra G/HVO. → C

(ALS 6_1 ja OF 7_1 = ja)

8. Voor welke andere geloofs of levensbeschouwelijke richting(en) (waarvoor momenteel op uw school geen G/HVO gegeven wordt) is bij ouders van leerlingen behoefte aan G/HVO op uw school? (*Meerdere antwoorden mogelijk*).
- 1 Humanistisch
 - 2 Islamitisch
 - 3 Protestants-Christelijk
 - 4 Rooms-Katholiek
 - 5 Anders, namelijk

- 6 Weet niet

Als 7_2 = ja

U heeft aangegeven dat bepaalde ouders meer uren G/HVO willen in een richting die nu al gegeven wordt.

9. Van hoeveel leerlingen willen de ouders dat?

- 1 (ongeveer) ... leerlingen
- 2 Weet niet

Als 7_2 = ja

10. Gemiddeld genomen, hoeveel uren per jaar schat u dat deze ouders zouden willen dat hun kinderen G/HVO krijgen (Hierbij kunt u uitgaan van 40 schoolweken per jaar. Als elke schoolweek een les van een half uur wordt gegeven, kunt u als antwoord "20" invullen)?

- 1 gemiddeld (ongeveer) ... uren
- 2 Ik kan geen schatting maken

Als 7_3 = ja

U heeft aangegeven dat er ouders zijn die behoefte hebben aan G/HVO voor een leerjaar / voor leerjaren waar dit momenteel niet gegeven wordt.

11. Van hoeveel leerlingen willen de ouders dat?

- 1 (ongeveer) ... leerlingen
- 2 Weet niet

Als 7_3 = ja

12. Voor welke leerjaren willen zij dit onderwijs? (*meerdere antwoorden mogelijk*). Het gaat hierbij om leerjaren waar momenteel geen G/HVO wordt gegeven

- 1 Groep 1
- 2 Groep 2
- 3 Groep 3
- 4 Groep 4
- 5 Groep 5
- 6 Groep 6
- 7 Groep 7
- 8 Groep 8

(Als V006 = ja OF V007 <> 4)

Op uw school is dus sprake van school behoefte van ouders aan G/HVO waarin niet (volledig) wordt voorzien. Dat wil zeggen dat ouders (extra) G/HVO willen, maar dit op dit moment niet worden gegeven.

13. Zijn er bepaalde redenen / oorzaken waardoor dit het geval is? (*Meerdere antwoorden mogelijk*)

- 1 Er zijn te weinig ouders die behoefte hebben aan G/HVO
- 2 Er zijn te weinig ouders die behoefte hebben aan bepaalde richtingen G/HVO
- 3 De school heeft geen of te weinig geschikt(e) lokaal / lokalen beschikbaar
- 4 Er zijn geen leerkrachten G/HVO beschikbaar
- 5 Gemeentelijke subsidies zijn geschrapt waardoor er geen leerkrachten G/HVO beschikbaar zijn
- 6 De kwaliteit van de gewenste docenten G/HVO is onvoldoende
- 7 De school (of betrokkenen op de school) hebben slechte ervaringen uit het verleden met lessen of docenten G/HVO (van uit een bepaalde richting)
- 8 Op de school wordt het vak godsdienst of geestelijke stromingen al door de groepleerkracht gegeven, waardoor G/HVO overbodig is.
- 9 Anders, namelijk ...

C. Toekomstverwachting

De Tweede Kamer heeft de vorige regering gevraagd om voor de toekomst in een vorm van bekostiging voor G/HVO te voorzien. Het G/HVO wordt momenteel soms gedeeltelijk door gemeenten en gedeeltelijk door de levensbeschouwelijke organisaties (zoals kerkgenootschappen) gefinancierd. Vaak ook is het vrijwilligerswerk.

Daarnaast geldt de Wet op de Beroepen in het onderwijs (Wet BIO) nu ook voor docenten G/HVO. Dit houdt -kort gezegd- in dat ook docenten G/HVO wettelijk verplicht zijn over bepaalde bekwaamheden te beschikken. Dit zou er in de toekomst toe kunnen leiden dat de kwaliteit van docenten verbetert. Het kan er ook toe leiden dat er minder docenten beschikbaar zijn, omdat niet iedereen over de vereiste 'papieren' beschikt.

Voor de volgende vragen willen wij graag weten wat u verwacht dat er in de toekomst gebeurt met betrekking tot bovengenoemde punten. Het gaat hierbij om uw inschatting. Wij willen u verzoeken het antwoord "weet niet" alleen te geven als u echt geen verwachting heeft.

14. Verwacht u dat het aantal docenten G/HVO dat bereid en in staat is G/HVO op uw school te verzorgen toeneemt als G/HVO door de rijksoverheid bekostigd wordt?
 - 1 ja, ik vermoed dat het aantal docenten toeneemt
 - 2 nee, ik vermoed dat het aantal docenten **niet** toeneemt →17
 - 3 ik weet het echt niet→17

15. Stel dat het aantal docenten G/HVO dat bereid en in staat is G/HVO op uw school te verzorgen toeneemt: Verwacht u dan dat dit zal leiden tot een toename van de vraag van ouders naar G/HVO?
 - 1 ja, ik vermoed dat dit zal leiden tot een toename van de vraag van ouders naar G/HVO
 - 2 nee, ik vermoed dat dit **niet** zal leiden tot een toename van de vraag van ouders naar G/HVO
 - 3 ik weet het echt niet

16. Stel dat het aantal docenten G/HVO dat bereid en in staat is G/HVO op uw school te verzorgen toeneemt: Zou dit voor u een reden zijn om G/HVO (meer) onder de aandacht te brengen van ouders?
 - 1 ja, waarschijnlijk wel
 - 2 nee, waarschijnlijk niet
 - 3 ik weet het echt niet

17. Verwacht u dat de kwaliteit van docenten G/HVO toeneemt als G/HVO door de rijksoverheid bekostigd wordt?
 - 1 ja, ik verwacht dat de kwaliteit van docenten G/HVO dan toeneemt
 - 2 nee, ja, ik verwacht niet dat de kwaliteit van docenten G/HVO dan toeneemt →D
 - 3 ik weet het echt niet→D

18. Stel dat de kwaliteit van docenten G/HVO toeneemt: Verwacht u dan dat dit zal leiden tot een toename van de vraag van ouders naar G/HVO?
 - 1 ja, ik vermoed dat dit zal leiden tot een toename van de vraag van ouders naar G/HVO
 - 2 nee, ik vermoed dat dit **niet** zal leiden tot een toename van de vraag van ouders naar G/HVO
 - 3 ik weet het echt niet

19. Stel dat de kwaliteit van docenten G/HVO toeneemt: Zou dit voor u een reden zijn om G/HVO (meer) onder de aandacht te brengen van ouders?
 - 1 ja, waarschijnlijk wel
 - 2 nee, waarschijnlijk niet
 - 3 ik weet het echt niet

D. Eigen mening

Ten slotte willen wij graag nog wat vragen stellen over hoe u zelf tegen het onderwerp aankijkt.

20. Welke mening heeft u ten opzichte van godsdienst en HVO in het openbaar onderwijs? Geef voor de volgende stellingen aan in hoeverre u het eens of oneens bent. (Oneens; Neutraal; Eens; Weet niet/geen mening)

- 1 Het is goed dat leerlingen de mogelijkheid hebben op school in aanraking te komen met godsdienst of HVO.
- 2 Het laten geven van G/HVO kan (mede) bijdragen aan de actief pluriforme opdracht die het openbaar onderwijs heeft.
- 3 G/HVO hoort eigenlijk niet thuis op een openbare basisschool.

EINDE

Namens het Ministerie van OCW willen wij u hartelijk danken voor uw bijdrage aan het onderzoek.

Bijlage 4 Vragenlijst Medezeggenschapsraad

Vragenlijst Medezeggenschapsraad

Introductie

Welkom bij de enquête voor het onderzoek naar het aantal deelnemers van godsdienst en/of humanistisch vormingsonderwijs (G/HVO). Het is voor het Ministerie belangrijk een zo goed mogelijke schatting te maken van het aantal deelnemers nu, en het verwachte aantal deelnemers in de toekomst. Het is daarom van belang dat zoveel mogelijk schooldirecteuren en Medezeggenschapsraden deelnemen aan dit onderzoek.

Ouders van leerlingen van openbare basisscholen hebben het recht op godsdienst en/of humanistisch vormingsonderwijs (G/HVO). Scholen zijn verplicht dit te faciliteren als de ouders daarom vragen. De verplichting voor de school bestaat in feite uit het ter beschikking stellen van de lesruimte en het meentellen van maximaal 120 uur G/HVO per jaar voor het verplichte aantal uren onderwijs. De lessen worden gegeven door vertegenwoordigers van de godsdienstige en levenbeschouwelijke organisaties. Leerlingen zijn niet verplicht het vak te volgen. Ter voorkoming van verwarring: bovenstaande verplichting staat los van de bestaande verplichting voor openbare basisscholen om zelf het vak geestelijke stromingen (GS) te verzorgen.

De belangrijkste verschillen tussen beide vormen van godsdienst onderwijs staan in onderstaand schema

| <i>Godsdienstonderwijs en levensbeschouwelijk Vormingsonderwijs</i> | <i>Geestelijke stromingen</i> |
|--|---|
| <ul style="list-style-type: none"> • Op verzoek van ouders voor hun eigen kind • Tot nu toe geen bekostiging door Rijksoverheid (maar de 'zendende instantie' wordt soms gesubsidieerd door de gemeente) • Onder verantwoordelijkheid van godsdienstige en levensbeschouwelijke organisaties • Mogelijkheid tot doceren één Godsdienst/levensbeschouwelijke visie (maar meerdere stromingen zijn ook mogelijk) | <ul style="list-style-type: none"> • Verplicht voor elke leerling • Valt onder reguliere (lumpsum)bekostiging door Rijksoverheid • Onder verantwoordelijkheid van de school / het bestuur • Aandacht voor meerdere stromingen |

A. Huidige situatie

Voor de zekerheid: Het onderzoek gaat over godsdienstonderwijs en humanistisch vormend onderwijs (G/HVO). Dit onderwijs wordt op school gegeven, maar door een levensbeschouwelijke organisatie verzorgd. Het verschilt daarmee van het vak Geestelijke Stromingen (G.S.) dat wordt gegeven door een docent die wel in dienst is bij de school.

1. Worden er op de school lessen G/HVO op de school van uw kind gegeven? (Het gaat hierbij dus om godsdienstlessen die niet worden gegeven door een "normale" leraar die in dienst is van de school, maar door iemand van een levensbeschouwelijke instantie, die niet in dienst is van de school.)
- 1 Ja
2 Nee → **ga naar vraag 8**
-5 Weet niet → **ga naar vraag 13**

B3314 / april 2007

2. Welke geloofs- of levensbeschouwelijke richting(en) volgen leerlingen op de school van uw kind? (**Meerdere antwoorden mogelijk**)
- 1 Humanistisch
2 Islamitisch
3 Protestants-Christelijk (zoals bijvoorbeeld Evangelisch, Hervormd, Gereformeerd, Doopsgezind, Vrijgemaakt etc.)
4 Rooms-Katholiek
5 Anders, namelijk

- 5 Weet niet
3. Hoeveel **uren per jaar** worden op de school van uw kind besteed aan lessen G/HVO? (Hierbij kunt u uitgaan van 40 schoolweken per jaar. Als elke schoolweek een les van een half uur wordt gegeven, kunt u als antwoord "20" invullen)
- 1 (ongeveer) uren per jaar
-5 Weet niet
4. In welke leerjaren wordt G/HVO gegeven?
(**Meerdere antwoorden mogelijk**)
- 1 Groep 1
2 Groep 2
3 Groep 3
4 Groep 4
5 Groep 5
6 Groep 6
7 Groep 7
8 Groep 8
-5 Weet niet

B. Als MR-lid

Bij de volgende vragen verzoeken wij u te antwoorden vanuit uw positie als MR-lid. Het gaat ons om uw indruk van de mening van de ouders op de school van uw kind.

Zouden (sommige) ouders op school iets van de volgende dingen willen veranderen?

- | | Ja | Nee | Weet niet |
|---|----------------------------|----------------------------|-----------------------------|
| 5. Volgens sommige ouders moet er op de school G/HVO voor meer geloofs- of levensbeschouwelijke richtingen worden gegeven | 1 <input type="checkbox"/> | 2 <input type="checkbox"/> | -5 <input type="checkbox"/> |
| 6. Volgens sommige ouders moet er op de school G/HVO voor meer klassen worden gegeven | 1 <input type="checkbox"/> | 2 <input type="checkbox"/> | -5 <input type="checkbox"/> |
| 7. Volgens sommige ouders moet er op de school meer uren G/HVO worden gegeven | 1 <input type="checkbox"/> | 2 <input type="checkbox"/> | -5 <input type="checkbox"/> |

→ sla vraag 8 en 9 over en ga naar vraag 10

8. Zijn er bepaalde redenen of oorzaken waardoor op de school geen GVO/ HVO gegeven wordt?

- | | Dat is het geval | Dat is niet het geval | Weet niet |
|---|---|----------------------------|-----------------------------|
| a. Er is geen of weinig behoefte bij ouders aan G/HVO | 1 <input type="checkbox"/> | 2 <input type="checkbox"/> | -5 <input type="checkbox"/> |
| b. Ouders weten niet dat G/HVO mogelijk is | 1 <input type="checkbox"/> | 2 <input type="checkbox"/> | -5 <input type="checkbox"/> |
| c. De school vindt G/HVO niet belangrijk | 1 <input type="checkbox"/> | 2 <input type="checkbox"/> | -5 <input type="checkbox"/> |
| d. Anders, namelijk | <div style="border: 1px solid black; height: 40px; width: 100%;"></div> | | |

9. Denkt u dat er op de school ouders zijn die wel behoefte hebben aan G/HVO voor hun kinderen?

- 1 Ja, die zijn er → **ga door naar vraag 10**
2 Nee, die zijn er niet → **sla vraag 10, 11 en 12 over en ga naar vraag 13**
-5 Weet niet → **sla vraag 10, 11 en 12 over en ga naar vraag 13**

10. Vanuit welke geloofs- of levensbeschouwelijke richting(en) willen deze ouders dat op de school G/HVO wordt gegeven?

(Meerdere antwoorden mogelijk)

- 1 Humanistisch
2 Islamitisch
3 Protestants-Christelijk (zoals bijvoorbeeld Evangelisch, Hervormd, Gereformeerd, Doopsgezind, Vrijgemaakt etc.)
4 Rooms-Katholiek
5 Anders, namelijk

-5 Weet niet

6 Niet van toepassing: er zijn **geen** ouders op school die behoefte hebben aan G/HVO in een richting die nu niet wordt aangeboden

11. Voor welke leerjaren willen ouders G/HVO voor hun kinderen?

(Meerdere antwoorden mogelijk)

- | | |
|------------------------------------|--|
| 1 <input type="checkbox"/> Groep 1 | 6 <input type="checkbox"/> Groep 6 |
| 2 <input type="checkbox"/> Groep 2 | 7 <input type="checkbox"/> Groep 7 |
| 3 <input type="checkbox"/> Groep 3 | 8 <input type="checkbox"/> Groep 8 |
| 4 <input type="checkbox"/> Groep 4 | -5 <input type="checkbox"/> Weet niet |
| 5 <input type="checkbox"/> Groep 5 | 9 <input type="checkbox"/> Niet van toepassing: er zijn geen ouders op school die behoefte hebben aan G/HVO in klassen waar het nu niet worden aangeboden |

12. Gemiddeld genomen, hoeveel uren per jaar schat u dat deze ouders zouden willen dat hun kinderen G/HVO krijgen? (Hierbij kunt u uitgaan van 40 schoolweken per jaar. Als ouders elke schoolweek een les G/HVO van een half uur willen, kunt u als antwoord "20" invullen)?

- 1 (ongeveer) uren per jaar
- 2 Ik kan geen schatting maken
- 3 Niet van toepassing: er zijn **geen** ouders op school die behoefte hebben aan meer uren G/HVO.

13. Maakt de school aan ouders duidelijk dat G/HVO mogelijk is of al wordt aangeboden op de school? (**Meerdere antwoorden mogelijk**)

- 1 Ja, er is informatie over opgenomen in de schoolgids
- 2 Ja, het wordt gemeld op de website van de school
- 3 Ja, het wordt gemeld in bijeenkomsten met ouders
- 4 Ja, het wordt gemeld als ouders hun kinderen aanmelden bij de school
- 5 Ja, ouders ontvangen een brief waarin G/HVO gemeld wordt
- 6 Ja, als ouders daar naar vragen
- 7 Ja, (ook) op een andere wijze dan hierboven genoemd, namelijk

- 8 Nee → **sla vraag 14 over en ga naar vraag 15**
- 5 Weet niet

14. Wie verzorgt de communicatie met ouders over G/HVO? (**Meerdere antwoorden mogelijk**)

- 1 De directeur of een directielid
- 2 De docent of meerdere docenten G/HVO
- 3 Eén groepleerkracht of meerdere groepleerkrachten
- 4 Anders, namelijk

C. Als ouder

De volgende vragen gaan over uw situatie als ouder. Die kan het zelfde zijn als uw situatie als MR-lid, maar kan daar ook van verschillen.

15. Volgt uw kind (of tenminste één van uw kinderen) G/HVO?

- 1 Ja
- 2 Nee, maar daar zou ik wel behoefte aan hebben → **ga naar vraag 17**
- 3 Nee, en daar heb ik ook geen behoefte aan → **ga naar vraag 17**
- 5 Weet niet → **ga naar vraag 17**

16. Vanuit welke geloofs- of levensbeschouwelijke richting(en) volgt uw kind of uw kinderen G/HVO? (**Meerdere antwoorden mogelijk**).

- 1 Humanistisch
- 2 Islamitisch
- 3 Protestants-Christelijk (zoals bijvoorbeeld Evangelisch, Hervormd, Gereformeerd, Doopsgezind, Vrijgemaakt etc.)
- 4 Rooms-Katholiek
- 5 Anders, namelijk

- 5 Weet niet

17. Vindt u zelf **als ouder** dat iets van de volgende dingen zou moeten veranderen voor godsdienst vormingsonderwijs (GVO) of humanistisch vormingsonderwijs (HVO)?

| | Ja | Nee | Weet niet |
|--|----------------------------|----------------------------|-----------------------------|
| a. Er moet op de school GVO voor meer geloofsrichtingen worden gegeven | 1 <input type="checkbox"/> | 2 <input type="checkbox"/> | -5 <input type="checkbox"/> |
| b. Er moet op de school HVO worden gegeven | 1 <input type="checkbox"/> | 2 <input type="checkbox"/> | -5 <input type="checkbox"/> |
| c. HVO zou voor meer klassen moeten worden gegeven | 1 <input type="checkbox"/> | 2 <input type="checkbox"/> | -5 <input type="checkbox"/> |
| d. GVO zou voor meer klassen moeten worden gegeven | 1 <input type="checkbox"/> | 2 <input type="checkbox"/> | -5 <input type="checkbox"/> |
| e. Er zouden meer uren GVO moeten worden gegeven | 1 <input type="checkbox"/> | 2 <input type="checkbox"/> | -5 <input type="checkbox"/> |
| f. Er zouden meer uren HVO moeten worden gegeven | 1 <input type="checkbox"/> | 2 <input type="checkbox"/> | -5 <input type="checkbox"/> |

Tot slot:

Kunt u hieronder uw inlogcode invullen? Deze code wordt door ons gebruikt om uw antwoorden te koppelen aan die van de directeur van de school en achtergrondkenmerken van de school. De code zal nooit door ons worden verstrekt aan derden.

| | | | | |
|--|--|--|--|--|
| | | | | |
|--|--|--|--|--|

EINDE: Hartelijk dank voor uw bijdrage aan het onderzoek.

U kunt de ingevulde vragenlijst aan ons opsturen (geen postzegel nodig). Het adres hiervoor is:

Research voor Beleid
T.a.v. Eelco van Aarsen
Antwoordnummer 10399
2300 WB Leiden

Research voor Beleid
Schipholweg 13-15
Postbus 985
2300 AZ Leiden
tel: 071 525 37 37
fax: 071 525 37 02
e-mail: info@research.nl
www.research.nl